

REFERANSEGRUPPE FOR UTVALGET FOR FREMTIDENS FELLESSKOLE

Signe Kalsnes, UHR-Lærerutdanning - innlegg på 2.møte i referansegruppa - 6. juni 2025:

Innlegget kan benyttes av sekretariatet og utvalget slik det er hensiktsmessig, hvis aktuelt også publiseres på utvalgets nettside.

Fokus for møtet: Sentrale utviklingstrekk i samfunnet og analyse av hvordan trekkene påvirker skolen både for individet og skolen som samfunnsinstitusjon.

Utvalget beskriver følgende kategorier for utviklingstrekk: politiske, økonomiske og demografiske, teknologiske, juridiske og organisatoriske, sosiokulturelle og klima- og miljøendringer.

Bestilling: Velg ett eller flere utviklingstrekk dere mener er sentrale for skolen og forbered innlegg med utgangspunkt i disse spørsmålene:

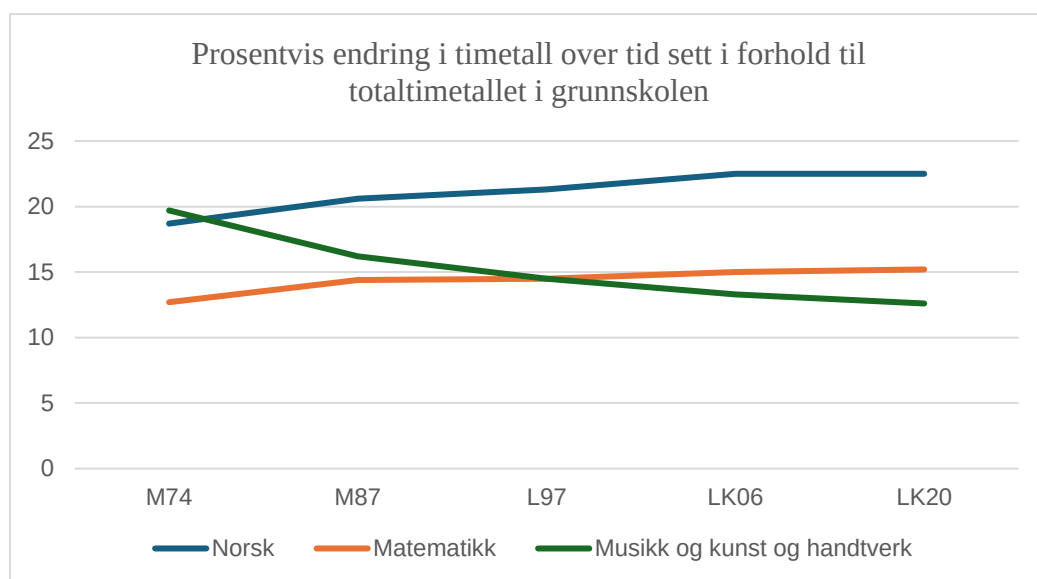
- a) Fra deres ståsted, hvordan opplever dere at skolen blir – og vil bli – påvirket av dette utviklingstrekket?
- b) Hvilke initiativ mener dere bør tas for at skolen skal møte dette utviklingstrekket på en god måte? Hvorfor?

Momenter fra UHR-Lærerutdanning knyttet til kategoriene politiske, juridiske og organisatoriske utviklingstrekk:

1. **Et økende individfokus**, som blant annet kommer til uttrykk gjennom sterk lovregulering med vekt på individets rettigheter. Dette utfordrer fellesskolen, skaper økte forventninger til lærerne og til skolen, og synliggjør et behov for fortsatt satsing på lærerutdanningene og på etter- og videreutdanning for lærere.
 - Det økte individfokuset påvirker skolen som dannelsesprosjekt. **Et eksempel** på en mulig negativ konsekvens er det voldsomme fokuset på vurderingspraksis og individuell vurdering som kan stå i veien for læreres valg av innhold og arbeidsformer som fremmer fellesskap og kollektive læringsprosesser. Ja, vi vet at vurdering er viktig for læring, men har vurderingsfokuset tatt overhånd?
Et forskningsprosjekt om vurdering i grunnskolefaget musikk¹ viser at læreres valg av innhold påvirkes av kravene til individuell vurdering, og at innhold som først og fremst ivaretar musikkfagets fellesskapsdannende og opplevelsesfremmende funksjoner dermed blir valgt bort.
 - Det økte individfokuset må også forstås i lys av den nyliberalistiske tenkningen som preger fellesskolen i dag og har gjort det siden 1990-tallet. Denne tenkningen er igjen

¹ Vinge, J. (2014): *Vurdering i musikkfag: En deskriptiv analytisk studie av musikk læreres vurderingspraksis i ungdomsskolen*. Phd-avhandling, NMH-publikasjoner 2014:1. Oslo: Norges musikkhøgskole.

påvirket av troen på konkurranse, skolepolitiske kontrollmekanismer som testing, og et fokus på målbare kunnskaper og ferdigheter som indikatorer for kvalitet i elevers læring og utvikling. Kompetansemålene i skolen preges av et snevert og reduksjonistisk kunnskapssyn som ikke gir tilstrekkelig rom for utvikling av sosial og emosjonell kompetanse, og som heller ikke ivaretar det bredere kunnskapssynet i læreplanverkets Overordnet del. Noen fag og kunnskapsområder (som er underlagt testing) fremheves i dag som viktige, mens andre (som ikke testes) er blitt perifere i skolen. Dette viser seg også i den skjeve timetallsøkningen som særlig har skjedd gjennom de siste 20 årene, men også tidligere, og som har forsterket inntrykket av en mer teoretisk og mindre praktisk skole. Følgende eksempel viser dette:



Illustrasjonen viser den klare reduksjonstendensen i timetall over tid for de estetiske fagene musikk og kunst og håndverk i grunnskolen. Mens disse fagene i 1974 (M74) hadde et samlet omfang på 19,7 % av totaltimetallet i grunnskolen, minket dette til 16,2 % ved M87, til 14,5 % ved L97, til 13,3 % ved LK06 og til 12,6 % i dagens LK20.²

UHR-Lærerutdanning har i mange sammenhenger – gjennom høringer, rammeplanprosesser og i innspill til departementet tatt til orde for en styrking av de praktiske og estetiske fagene både i skolen og i lærerutdanningen.

Retorikken rundt *de grunnleggende ferdighetene* bidrar også til en reduksjonisme der disse er redusert til å kunne lese og skrive bokstaver og regne med tall – hør bare på skoledebattene og valgkamputspillene om skole. I Kunnskapsdepartementets føringer var imidlertid intensjonen at alle fag skulle utvikle disse ferdighetene, men det skulle

² Kalsnes, S. og Espeland, M.I (in press): *Musikkfaget i grunnskolen – fagpolitiske, fagdidaktiske og historiske perspektiv*. Oslo: Skapia Forlag AS.

Se også Djupedal, E. F. (2022). På skuldrene til de minste - grunnskolens timefordeling som verktøy for å skape framtida. *Nytt norsk tidsskrift*, (1), 29-40.

skje på det enkelte fags premisser.³ Slik fremstår også ferdighetene beskrevet i LK06, men da Utdanningsdirektoratet i 2012 utviklet *Rammeverk for grunnleggende ferdigheter*, var det ikke lenger plass til sang som muntlig ferdighet eller et regnebegrep som innebar å kunne beregne tid og rom i kroppslige og musikalske uttrykk.

Barn trenger mange innganger til læring, derfor må alle fag i fellesskolen være viktige, og alle elever må oppleve å få gjøre mye av det de er gode på. Mestringsfølelsen og motivasjonen dette gir skal gi mot og styrke til å stå i det som er vanskelig og som trengs å øves på.

Vi trenger en nytenkning fri fra nyliberalistiske ideer og en skole som bygger på et bredt kunnskapssyn som innbefatter

- Relasjonell læring
- Kroppslig læring
- Affektiv læring
- Skapende læring
- Kognitiv læring

Med andre ord – vi trenger en fellesskole

- med et bredt og inkluderende kunnskapssyn der praktiske og estetiske fag har en viktig rolle og er rustet kraftig opp
- som har rom og utstyr til å forvalte mange ulike innganger til læring – teoretiske, skapende og praktiske
- som omfatter alle sider ved elevenes læring og utvikling og ivaretar skolens brede dannelsesoppdrag
- som er meningsskapende og innbefatter identitetskonstruksjon
- som i større grad balanserer fokuset på individ og fellesskap
- som gjennom sitt inkluderende fellesskap også blir en viktig arena for hele nærmiljøet der barn og unge vokser opp – fellesskole er mer enn «skole»!

2. **En ny og mer utfordrende geopolitisk situasjon, der demokratier og demokratiske verdier er under press.** Dette aktualiserer skolens betydning som samfunnsinstitusjon, og lærernes rolle som samfunnsbyggere. Skolen skal bidra til at barn og unge utvikler seg til selvstendig tenkende, åpne, kunnskapsorienterte og emosjonelt modne mennesker som er medborgere, deltar i demokratiet og tar samfunnsansvar. Fremtidens lærere skal selv skape arenaer for demokratisk deltakelse og forståelse og de har en svært viktig oppgave i å myndig-gjøre elevene for slik deltakelse.

³ Utdannings- og forskningsdepartementet: Rundskriv F 13/04.

3. **Mindre tillit til forskning, mer desinformasjon/ 'fake news' og konspirasjonsteorier.**
Lærernes profesjonsutøvelse foregår i et komplekst praksisfelt i stadig endring, og skal være kunnskapsbasert. Formidling av forskningslitterasitet (evnen til å forstå og anvende forskning), kritisk tenkning og kildekritikk vil bli enda viktigere både i skolen og i lærerutdanningen, for å motvirke at udemokratiske krefter får utvikle seg. Kunnskapsnivået i befolkningen er en faktor som påvirker risikoen for å ta til seg desinformasjon. Dette viser betydningen av fortsatt satsing på forskningsbasert lærerutdanning og master som hovedmodell for lærerutdanning, som en nødvendig forutsetning for å utøve fremtidens lærerrolle.
4. **Økt mangfold og diversitet i befolkningen og elevmassen** – fordrer økt vekt på tilpasset opplæring og styrking av lærernes kompetanseutvikling og mulighet for livslang læring i form av forskningsbasert videre- og etterutdanning.
5. **Utenforskap og frafall i skolen.** Norge har store utfordringer knyttet til utenforskap, og mange elever fullfører ikke skolen slik at de kan ta mer utdanning. Over 70.000 ungdommer i aldersgruppen 20-30 år står utenfor skole, jobb eller trygdeytelser (kilde: NAV). Barnehagen og skolen er de viktigste arenaene for å forebygge utenforskap. Barnehagen og overgangen barnehage – skole er oppmerksomhetspunkter i denne sammenheng, og det er viktig med økt satsing på barnehagene og barnehagelærerne.